

Çilim harammy ýa-da mekruhmy?

Rahman we Rahym bolan Allahyň ady bilen. Ähli hamdlar Allah tagalaga mahsusdyr. Salawat we salam Pygamberimiz Muhammede, ähli beýtine, sahabalaryna we kyýamat gününe çenli onuň ýoluna boýun boljaklara bolsun.

Musulmanlaryň içinde köp soralyan soraglaryň biri çilimiň yslandaky hökümidir. Çilim harammy ýa-da mekruhmy? Dogrusy çilimiň höküminiň haramlygydyr. Çilim Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellem zamanasynda bolmanlygy üçin Kuran-Kerimde we Hadyslarda gönimel çilim barada açyklama ýokdur. Ýöne bu barada açık deliliň ýoklugy temmäk önümleriniň we çilimiň yslandaky hökümini bilip bolmajaklygyny aňlatmaz. Çünki dinimiz yslam kyýamata çenli ähli zamanlary we mekanlary içine alýan asyl ýörelgeleri goýandy. Şonuň üçin çilim bolsun ýa-da başga zat bolsun yslymyň asyl ýörelgeleriniň saýasynda ölçäp höküm beriler. Yslamda kyýamata çenli dini we dünýewi ähli zadyň jogaby bardyr. Çilimiň dini hökümini bilmek üçin üç zat edilmelidir:

1-Çilim ähli tarapdan barlanmaly we sebäp bolýan zyýanlaryny subut etmeli .

2-Çilimiň berýän zyýanlaryny Kuran, Hadys we yslymyň getiren ýörelgeleriniň saýasynda derňemeli.

3- Bu derňewiň netijesinde çilimiň dini hökümini çykarmaly.

Birinji işi bilim adamlary we typ hünärmenleri geçirip, barlaglarynyň netijesinde çilimiň sebäp bolýan zyýanlaryny we ynsanyň janyňa salýan howplaryny subut edendirler. Ikinji we üçünji işi bolsa yslam alymlary barlandyrlar.

Yslam alymlarynyň çilimiň haramdygyny subut edýän delilleriniň käbirleri:

Kuran-Kerimden aýatlar.

1-Nisa süresi 29-njy aýatda Allah tagala: **“Öz-özleriňizi öldürmähň..”** diýýär. Bu aýat barada Ibn Kesir rahimehullah: “Allahyň haram eden zatlaryny we onuň günä diýen zatlaryny etmek bilen özüňizi öldürmähň” diýip tefsir edenden soňra, özüni kast edip öldüren ýada başka ýollar bilen öz ölümüne sebäp bolan kişiniň jähennem azabyna duçar boljaklygyny beýan eden hadyslary belläp geçendir. (Tefsirul-Kuranil-Azim)

Ol hadyslardan käbirleri: **“Kimde-kim zäher içip özüni öldürse, jähennem odunda ebedi ol zäheri içjekdir”** (Buhari,Tyb. Muslim, Iman)

“Sizden öňki ymmatlardan bir adamyň golunda ýara bardy. (Agyra) sabyr edip bilmän pyçak bilen ol ýarany kesdi. Gany durmady we öldi. Bu barada Allah tagala: “Bendäm gyssandy. Oňa jenneti haram kyldyňi” diýdi. (Buhari, Enbiýa. Muslim, Iman)

Hadyslarda hem görşümüz ýaly öz ölümüne sebäp bolan kişi kyýamat gününde uly azaba duçar boljaklygy bellidir. Netijesinde jähennem azaby bolan amalyň yslandaky haramlygy mälimdir.

Çilim sebäpli her ýyl dünýäde milýonlarça ynsan ölýändir. Käbir ýurtlarda çilim sebäpli ölyänleriň ýyllyk sany 100 müňe ýakyndyr. Çilimiň ölüme sebäp bolýanlygy ylym we tejribe bilen subut edilen hakykatdyr. Bu hakykaty bilip durup çilim çekmek öz janyňa kast etmegiň bir görnüşidir. Bu ölümiň derrew amal aşmagy şert däldir. Çünki yslandaky seni göni öldüren ya-da belli bir wagtdan soňra öldüren zadyň arasynda höküm tapawudy ýokdur. Nikatynyň düzüminde belli bir mukdar öldürji zäher bardygy subut edilendir.

2-Aýatda Allah tagala: **“Öz elleriňiz bilen özüňizi howpa atmaň...”** (Bakara,195) diýýär. Musulmanyň özüni howpa atması haramdyr. Çilimiň saglyga salýan apatlaryny bilip durup çilim çekmek özüni howpa atmakdyr we Allahyň gadagan eden zadyny etmekdir.

3 - Dinimiz yslam çilim ýaly zäher aňyrdaky dursun, ybadat bilen hem bolsa jan-saglygyň howpa atylmagyna rugsat bermeyär. Bu hususy beýan edýän käbir aýatlar we hadyslar: **“Sizden biri ramazan aýynda hassa ýa-da ýolagçy bolup, oraza tutup bilmese başga günlerde kaza etsin. Oaza tutmaga güýji ýetmeýänler (garrylar, gutulmak umydy bolmaýan hassalar) bir garyby doýursynlar.”** (Bakara,184)

Oraza tutmak parzdyr. Emma oraza tutan wagtynda hassalyklary beterleşip ýa-da uzaga çekjek bolsa, oraza tutman kaza etmeleri gerekdir. Eger oraza tutanlarynda saglygyna howp salýan bolsa, oraza tutmalary jaiz däldir. Muňa delil höküminde şu hadysy ýatlap bileris: **“Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellem fetih ýylynyň Ramazan aýynda Mekgä ýola çykýar we Kuräul-Gamim diýilýän ýere gelyänçä oraza tutýar. Sahabalar hem onuň bilen oraza tutýarlar. Soňra sahabalardan biri: “Oraza tutmak adamlara kyn bolup başlady. Şonuň üçin olar seniň näme**

etjegiñe garaşýarlar” diýýär. Bu gürrüňden soňra, Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellem bir bulgur suw getirmeklerini buýurýar. Bulgury hemme kişi görer ýaly galdyryp soňra suwy içip orazasyny bozýar. Bir salym soňra Pygamberimiz sallallahu aleyhi we selleme: “Käbir kişiler oraza tutmagy dowam edýär” diýilýär. Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellem bolsa: “Olar boýun gaçyranlar, olar boýun gaçyranlar” diýýär. (Muslim, Syýam)

Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellem ýolda adamlara oraza tutmak agyr düşüp başlanlygy bileninden soňra, olaryň saglyklaryna zyýan gelmezligi üçin orazalaryny açmaga rugsat berýär.

Bu meselä degişli başga bir hadysy Amr bin el-As radiallahu anh rowaýat edýär:

“Zätus-Seläsil gazawatynda sowuk bir gijede gusul boldum. Gusul täretimi alsam hassalanyp öljegimden gorkup teýin etdim. (Gusul almadan jemagata ymam bolup) erte namazyny kyldyrdym. (Medinä gelenimizde) bolan wakany Pygamberimiz sallallahu aleyhi we selleme gürrüň berdim. Pygamberimiz maña: “Eý Amr! Sen egindeşleriñe (gusulsyz wagtyň) namaz kyldyrdyňmy?” diýip sorady. Men bolsa gusul almazlygymyň sebäbiniň güýçli sowuk bolandygyny aýdyp: “Men Allah tagalanyň: **“Öz-özleriñizi öldürmäň, Şüphesiz ki Allah size garşy merhemetlidir.”** (Nisa,29) diýenini eşitdim” diýdim. Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellem güldi we hiç zat diýmedi.” (Ebu Dawud, Taharet. Ahmed bin Hanbel, el-Musned)

Görşümiz ýaly jan-saglyk howp astynda galanda suwyň bar bolmagyna garamazdan teýim edip namaz kylmaga rugsat berilýär. Aýat we hadyslardan çykan netijelerden düşünişimiz ýaly eger jan-saglyga zyýan geljek bolsa, parz amal hem terk ediler.

Ynsanyň jan-saglygy üçin parz, nefil ybadaty terk etmäge rugsat berýän dinimiz, adam saglygy üçin öte zyýanly bolan hatda ölüme sebäp bolan çilim barada näme diýer?

Çilim çekýän adam diñe özüne dälde eýsem daşky gurşawa, maşgalasyna hatda entäk dünýä inmedik nesillerine zyýan berýändir. Munçalyk zyýany, zäheri belli bolup duran çilime dinimiziň mekruh diýmegi mümkin dälir.

4-Robbimiz bize halal we haramlar barada esasy ýörelgäni şeýle beýan edýär:“(Eý Pygamber) senden özlerine nämäniň halal edilendigini sorayarlar. Aýt: Ähli 'Taýýib'-päkize zatlar size halal kylyndy.”(Maide,4)

“Ol Pygamber, olara ýagşylygy buýrur, olary ýamanlykdan gaýtarar. Olara 'Taýýib'-päk zatlary halal, 'Habis'-näpäk zatlary bolsa haram kylar...”(Araf,157)

Iýmek-içmekleriň halal we haram bolmagy, olaryň “taýýib” we “habis” bolmagyna baglydyr. “Taýýib” päk, zyýansyz, erbet zada sebäp bolmaýan we pis, nejis bolmaýan ähli zatlardyr. “Habis” bolsa zyýanly, ýaman netijä sebäp bolýan we pis, nejis bolan ähli zatdyr.

Ibn Teýmiýe rahimahullah bu barada şeýle diýýär: “Peýdaly bolan ähli zat “taýýibdir”, zyýanly bolan ähli zat bolsa “habisdir”. Ikisiniň arasyndaky baglanşyk akly bolan her kişä bellidir..... Çünki bir zadyň haram edilmegi, ol zadyň zyýanyň bardygyna ýada ýokdugyna baglydyr.” (Mejmuul-Fetawa,21/40, Darul-Wefa, 2005)

Netijede taýýib: tämiz, arassa we peýdaly, habis bolsa pis we zyýanly diýmekdir. Taýýib zatlar halaldyr, habis zatlar bolsa haramdyr.

Düzümi birnäçe zyýanly maddadan ybarat bolan çilimiň taýýibmi ýada habisdygy bellidir.

5- Dinimiz diñe büs-bütün zyýan bolan zatlary dälde, eýsem zyýany peýdasyndan köp bolan zatlary hem haram edendir. Mysal üçin alkagolly içgiler. Robbimiz içgi barada:

“Senden içgi we humar hakynda sorarlar. Aýt: “Her ikisinde-de uly günä we ynsanlar üçin az bir peýda bardyr. Emma her ikisiniň hem günäsi peýdasyndan has uludyr...” (Bakara,219)

Içgide ynsanlar üçin biraz peýda bolup biler, hatda alkagoluň typ-da ulanylýandygy bellidir. Emma alkagoluň dünýälik az bir peýdasyna garamazdan dinimiz içgini haram edendir.

Alymlar ýokardaky aýatdan: “Zyýany peýdasyndan köp bolan ähli zat haramdyr” diýen kaidany (ýörelgäni) çykarandyr. Yslam dini doly peýdaly bolan ýa-da peýdasy zyýandan köp bolan zatlary halal kylar. Büs-bütün zyýan bolan ýada zyýany peýdasyndan köp bolan zatlary hem haram kylar.

Çilimiň psihiki we ykdysady peýdalarynyň bardygyny öňe sürülip biliner. Çilimiň psihiki taýdan peýdasy düýbünden ýalandyr. Çünki çilimkeşiň çilim çekenden soňra duýýan rahatlygy we keýpi, aslynda nikotina garaşlylygyny netijesinde

ynsan bedeninde emele gelen stres we dartgynlygyň, çilim çekilenden soňra ýok bolmasýndan ybaratdyr. Eger bu peýda bolýan bolsa, onda neşekeşler we başgada neşe serişdelerini ulanýanlar çilimkeşiň duýýan keypinden has uly keyip duýýarlar! Ykdysady peýda bolsa, çilim çekenler üçin dälde çilim satýanlar üçindir. Şonuň üçin ykdysady peýda-dan dälde, ykdysady zyýandan gürrüň edilse has dogry bolar! Galybersede bu ykdysady peýda alkagol önümlerinde-de bardyr emma içgi haramdyr. Netijede çilimiň we temmäki önümleriniň peýdasynyň bardygyny kabul etsekde, zyýanyň peýdasýndan köpdigi şübhesizdir.

6- Allah tagala mal-mülki boş ýere harjap, israf edýänler hakynda: “Israf etmäň çünki Allah tagala israf edenleri söýmez.” (Enam,141)

“Eý Adamogullary! ...iýiň, içiň emma israf etmäň. Çünki Allah tagala israf edenleri söýmez.” (Araf,31)

“(Rahmanyň gullary) harjanlarynda ne israf nede gysgançlyk ederler, ikisiniň arasynda orta ýoly tutarlar.” (Furkan,67)

“Malyňy gereksiz ýere saçyp sowurma! Çünki malyny saçyp-sowuranlar şeýtanyň gardaşlarydyr. Şeýtan bolsa Robbine garşy kapyr bolandyr.” (Isra,26-27)

Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellem israf hakynda: **“Allah tagala üç zady etmegiňizden razy we hoşal bolar we üç zady etmegiňize-de gazaplanar. Oňa ybadat edip hiç bir zat araçy, şarik goşmazlygyňyza, hemmäňiz bir bolup (Yslama, Kurana) ýapyşmagyňyza we başyňyza gelen hökümdarlara nesihat etmegiňize razy we hoşal bolar. Gyýbat etmegiňize, mal-mülki zaýa we israf etmegiňize we (gereksiz) köp sorag soramagyňyza gazaplanar.”** (Muslim, Akdiýe. Muwatta, Kelam. Müsned)

Görşüimiz ýaly Allah tagalanyň ynsanlara dünýä we ahyrýet işlerinde ullanyp peýdalansyn diýip beren malyny boş ýere harjap, israf etmek düýbünden gadagan bolup Allah tagalany gazaplandyran amaldyr. Çeken kişä, daşky gurşawa, nesile zyýany belli bolup duran çilime pul harjamak şeksiz haramdyr. Bu iş Allah tagalany gazaplandyran amaldyr.

Hadyslar:

1-Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellem hadysynda: “Zyýan bermek we zyýana zyýan bilen jogap bermek yokdur” diýýär. (Ibn Mäje, Ahkam. Muwatta, Akdiýe. Müsned)

Yslamyň asyl ýörelgeleriniň biri bolup duran bu hadys, zyýana ýol açmagy hem-de zyýana zyýan bilen jogap bermegi gadagan edýär. Hatda **“Zyýanyň ýok edilmegi, peýdany gazanmaktan öňde geler.”** Bu nukdaý nazardan seredenimizde çilimkeşiň maşgalasyna, daş töwerekdäkilere berýän zyýany ylym we tejribe bilen subut edilendir.

Pygamebrimiz sallallahu aleyhi we sellem hatda sogan we sarymsak ýaly zatlar bilen bolsada ynsanlara ezýet bermekden gaýtarandyr. Hadysda: **“Kim sarymsak we sogan işe bize golaýlaşmasyn.”** (Buhari, Syfatus-salat)

“Kim sogan we sarymsak ýada pyrasa (sogana meñzeş ösümlük) işe mesjidimize golaýlaşmasyn. Çünki ynsanoglunyň ezýet çekýän zadyndan, perişdelerde ezýet çeker” diýendir. (Muslim, Mesäjid)

Sarymsak we sogan halaldyr, olaryň ne düzüminde ne-de ysynda ynsanlara zyýan bardyr. Emma oňa garamazdan Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellem diňe ýakymсыз yslary sebäpli, olary iýen ynsanlary beýleki adamlara zyýan bermekden gaýtarandyr. Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellem ynsanlara ezýetden öte zyýan berip duran, zäher ýaýradýan çilim barada näme diýerdi?

2-Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellem şeýle diýýär: “Halal belli, haram-da bellidir. Bu ikisiniň arasynda şübhelili zatlar bardyr, ynsanlaryň köpüsi olaryň (hökümini) bilýän dälidir. Her kim bu şübhelili zatlardan goransa dinini we ygtybaryny gorar. Kim-de bu şübhelere düşse harama düşdügi bolar.” (Buhari, Iman. Muslim, Musaka)

Hadys-da aýdylyşy ýaly haramda - halalda bellidir. Emma bu iksiniň arasynda ynsanlaryň köpüsiniň hökümünü bilmedigi şübhelili zatlar bardyr. Bu şübhelili zatlaryň hökümünü diňe alymlar bilýändirler. Akly sagdyn hiç kim çilimiň halaldygyny aýdyp bilmez. Eger çilim harammy ýada dälmi gürrüňi bir gyrada goýsak, çilim üçin beriljek iň pes höküm ol hem çilimiň şübhelili bolmagydyr. Çilimi şübhelili diýip kabul etsek, hadysa görä iki netije çykýar:

1-“Her kim çilimden uzak dursa dinini we ygtybaryny gorar. Kim-de çilime mübtela bolsa, harama düşdügi bolar.”

2- Hadysda ynsanlaryň köpüsi ol şübhelili zatlaryň hökümünü bilmesede, olaryň hökümünü alymlaryň bilýändigine yşarat bardyr. Çünki hadysda “ynsanlaryň köpüsi olaryň (hökümünü) bilýän dälidir” diýmegi, diňe az sanly ynsanlaryň ol şübhelili

zatlaryň hökümünü bilýändigini aňladar. Ol az sanly ynsanlar bolsa alymlardyr. (Ibn Hajer, Fethul-Bari. En-Newewi Şerhul Muslim)

Eger biri çykyp: “Hadysda haramlar belli diýilmek bilen, çilim haramlaryň içinden çykarylandyr, çünki Kuran we Sünnetde haram diýlen zatlaryň arasynda çilim ýokdur” diýse. Bu pikir hadysa dogry düşünilmeýänligiň, dini bilmeýänligiň we dar düşüňjäh netijesidir. Eger ýokarda agzalan pikir bilen hereket etsek, onda neşe serişdeleriniň hem haram dældigini aýtmaly bolarys. Çünki Kuran we hadyslarda agzalan haramlaryň arasynda günümüzde bar bolan narkotikleriň ady ýokdur.

Hadysdan çykarylan dogry many şudur: Yslam dini kyýamada çenli peýda boljak zatlaryň halal ýada haramdygyny bilmek üçin gerek bolan ähli şertleri, usullary we düşündirişleri goýup, şübheleri ýok edendir. Haram-halalyň arasyndaky käbir zatlar bolsa, adaty ynsanlara şübheli görünýändir. Aslynda bolsa ol şübheli zatlaryň anyk hökümünü alymlar bilip, düşündirýändirler. Şonuň üçin hem alymlar Kuran we hadyslaryň saýasynda çilimiň hökümünü barlap, haram diýip höküm berendirler.

3-Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellem bir hadysynda musulman kişini şeýle taryp edýär: “Musulman elinden we dilinden beýleki musulmanlaryň salamatda bolan /zyýan görmeyän kişisidir.” (Buhari, Iman. Muslim, Iman)

Çilim çeken ynsan maşgalasyna we töweregine zyýan berdigine görä, Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellemiň taryp eden musulmanyna näderejede gabat gelýär? Çilim bilen musulmanlygy birleşdirmek mümkinmi?

4-Dinimiz yslam başga ynsanlara zyýan bermezligi emr edýär we muny göýä sadaka bermek ýaly sogap hasaplaýar. Çünki Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellem muny açyk beýan edýär: “Her musulmanyň sadaka bermegi gereklidir” diýdi. Sahabalar: Eger bermäge zady bolmasa näme? diýip soradylar. Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellem: “Işläp gazanar hem özüne peýda bolar hem-de sadaka berer” diýdi. Sahabalar: Eger işlemese näme? diýdiler. Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellem: “Dara düşen, mätäç birine kömek eder” diýdi. Eger munuda başarmasa? diýdiler. Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellem: “ Ýagşylygy buýrar” diýdi. Munuda başarmasa? diýdiler. Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellem: “Ýamanlyk etmekden (zyýan bermekden) uzak durar. Çünki bu-da bir sadakadyr.” (Muslim, Zekat. Buhari, Zekat)

Ynsanlara zyýan bermezlige, ýamanlyk etmezlige munçalyk ähmiýet berip, muny göýä sadaka ýaly gymmatly hasaplaýan dinimiz, zäherli tüssesi we ýakymсыз ysy bilen ynsanlara zyýan berýän çilime näme diýer?

5-Çilimkeşiň başga ynsanlara, daşky gurşawa, agaçlara we başga janly zatlara berýän zyýanyny belläp geçipdik. Bu mowzuga degişli şu hadysy dykkatly edip okalyň: Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellemiň ýanyndan bir ölüni alyp geçdiler. Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellem: “Bu ýa özü halas bolandyr ýa-da mundan halas bolandyrlar” diýdi. Ýanyndakylar: Eý Allahyň Resuly: “Özü halas bolandyr ýa-da mundan halas bolandyrlar” diýmek näme diýip soradylar. Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellem: “Mü'min bende (wepat) eden-de dünýä kynçylyklaryndan halas bolup rahata gowuşar. Fäjir (günäkär) bende bolsa, (ölende onuň şerinden) başga ynsanlar, şäherler, agaçlar we haýwanlar halas bolup rahata gowuşarlar.” diýdi. (Buhari, Rikak. Muslim, Jenäiz)

Hadysyň manysy açykdyr. Çilimkeşiň ýokarda agzalan haýsy kysma girýändigini bellidir.

6-Çilimkeşleriň töweregi rahatsyz edip, berýän zyýanlary hemmä mälimdir. Emma başga bir tarapdan seredenimizde çilim arrasaçylyk bilen hem baglydyr. Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellem arrasaçylyk barada: “Arassaçylyk imanyň ýarysydyr” diýýär. (Muslim, Taharet)

Başga hadysynda: **“Iman altmyşdan gowrak bölekdir. Iň beýigi Lâ ilähe illallah sözi, iň pes bölegi bolsa, ýoldan zyýan berýän zatlary aýyrmakdyr.”** (Buhari, Iman. Muslim, Iman)

Başga hadys-da: **“Öýleriňiziň töweregini arassa tutyň. Jöhitlere (yewreýlere) meñzemän”** diýýär. (Tirmizi, Edep)

Şol sebäpli hem musulmanyň borjy daş töweregi hapalaman, zyýan bermän arassa tutmakdyr. Çünki Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellem arrasaçylygy imandan hasaplandyr. Arrasaçylyga üns bermeyän, töweregi hapalap ynsanlara zyýan berýän çilimkeşiň imanynda kemlik bar diýmekdir. Görşümüz ýaly çilimde bir däl-de birnäçe haram iş jemlenendir.

Suudi Arabystan fetwa diwany.

Suudi Arabystanly alymlaryň fetwa diwanyndan çilim barada berilen 16484-sanly fetwasy şeýledir.

Sorag: Çilim barada yslamyň hökümi näme?

Jogap: Çilim çekmek haramdyr. Çünki çilim hapadyr. Çilim zyýanlydyr. Çünki çilime pul bermek, malyňy peýdasyz zada harjap, zaýa etmektir. Bularyň biriniň çilimde tapylmasy haram bolmasy üçin ýeterli bolup durka, hemmesiniň bar bolmagy nähili bolar? Şonuň üçin çilim şübhesiz haramdyr.

(Fetawa el-Lejnetid-Daime, fetwa:16848,22/214)

(Diwanyň agzalary: Abdulaziz bin Abdullah bin Baz, Bekr Ebu Zeyd, Abdulaziz Alu's-Şeýh, Salih el-Fewzan, Abdulla bin Gadýan)

Müsürli alymlar hem fetwa diwanlaryndan 5 sentýabr 1999-njy ýylda yglan eden fetwalarynda, çilime haram diýip höküm berendirler.

Pygamberimiz sallallahu aleyhi we sellem hadysynda: **“Mü'min (musulman) bir günä iş edende kalbynda bir gara nokat emele geler. Toba edip günäsini terk etse we Allahdan bagyşlanma dilese kalby päklener (arassalanar). Eger günä (iş etmegi) artdyrsa (kalpdaky gara nokatlar) köpeler. Soňra (bu gara nokatlar) kalby gaplar. Ine bu Allahyň (Kuran-Kerimde):“..olaryň kalplaryny öz kesp eden günäleri gaplap alandyr” (Mutaffifin,83/14) diýenidir”** diýýär. (Tirmizi, Tefsirul-Kuran. Ibn Mäje, Zühd. Müsned)

Sahabadan Ibn Mesud radiallahu anh şeýle diýýär: “Mü'min öz günälerini göýä üstüne gaşjak bolup duran dag ýaly görer. Fasyk bolsa, öz günäsini burnunyň üstüne gonanda eli bilen kowan siňegi ýaly görer.” (Buhari, Deawat. Tirmizi, Syfatul-kyýame)

www.ahlusunnet.com